

Ympäristövaliokunta

MAASEUTUPOLIITTINEN SELONTEKO

Suomen Kylät ry kiittää mahdollisuudesta lausua maaseutupoliittisesta selonteosta ympäristövaliokunnalle. Järjestömme lähestyy selontekoa todeten, että maaseutupolitiikka ei ole vain aluekehitystä, vaan myös ympäristö-, asumis- ja maankäyttöpolitiikkaa. Maaseutupolitiikan tulee tunnistaa alueiden erilaisuus ja perustua paikkaperustaiseen kehittämiseen. Maaseudun asuttavuuden turvaaminen edellyttää toimivia palveluita, saavutettavuutta sekä kohtuuhintaista asumista. Luonnon ja rakennetun ympäristön tasapainoinen kehittäminen on keskeistä kestäväen maaseutupolitiikan kannalta.

Suomen Kylät kiittää siitä, että selonteossa maaseutuja käsitellään ihmiskeskeisesti, eikä maaseutu ole sisällöissä vain alue tai resurssi. Tämä luo hyvän perustan maaseudun kokonaisvaltaiselle kehittämiselle ja laajan maaseutupolitiikan toteuttamiselle.

Suomen Kylät korostaa, että kylätoiminta on osa kestävyys siirtymän paikallista toimeenpanoa. Se yhdistää ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyyskonkreettiseksi teoksi paikallisesti eri puolilla Suomea. Maaseutupoliittisessa selonteossa ja sen toimeenpanossa kylätoiminnan rooli ympäristötoimijana tulisi tunnistaa ja sitä tulisi tukea pitkäjänteisesti osana ilmasto-, luonto- ja aluerakenteellista politiikkaa.

Kylätoiminta perustuu paikallisiin tarpeisiin, vapaaehtoisuuteen ja yhteisöllisyyteen, ja se tukee kansallisia ilmasto-, luonto- ja hyvinvointitavoitteita käytännön tasolla. Kyläyhdistykset ylläpitävät ja kehittävät luontoliikuntapaikkoja, kuten lähireittejä, latuja, laavuja, uimarantoja ja lähimetsiä. Tämä edistää lähiluontoon perustuvaa liikkumista ja hyvinvointia sekä vähentää liikkumisen päästöjä, kun vapaa-aikaa ei tarvitse hakea kauempaa. Samalla kylissä toteutetaan luonnonhoito- ja maisemanhoitotoimia, kuten perinnebiotooppien raivausta, vieraslajien torjuntaa, rantaympäristöjen kunnostusta ja kulttuuriympäristöjen hoitoa talkoovoimin. Näillä toimilla edistetään luonnon monimuotoisuutta ja vaalitaan kulttuuriperintöä osana elävää maaseutumaisemaa.

Ilmastotyö näkyy kylissä arjen ratkaisuina: kylätalojen energiatehokkuuden parantamisena, yhteiskäyttötiloina ja -välineinä, lähiruuan suosimisena sekä yhteisöllisinä liikkumISRatkaisuin. Lisäksi yhteisöpuutarhat ja kyläkohtaiset viljelykokeilut vahvistavat paikallista ruokaturvaa, luonnon monimuotoisuutta ja asukkaiden ympäristösuhdetta.

Kylätoiminta on keskeinen alusta uudistavalle (regeneratiiviselle) matkailulle, jossa tavoitteena ei ole vain minimoida haittoja vaan tuottaa myönteisiä vaikutuksia luonnolle ja

paikallisyhteisöille. Monilla kylillä matkailijat osallistuvat konkreettisesti ympäristötyöhön, kuten luontokohteiden hoitoon, perinnemaisemien kunnostukseen, reittien ylläpitoon tai lähiruokaa ja kulttuuriperintöä esiin tuoviin tapahtumiin. Näin matkailu tukee paikallista elinvoimaa ja luonnon uudistumista samanaikaisesti.

Yleisiä huomioita

Suomen Kylät näkee Maaseutupolitiikan neuvoston roolin merkityksellisenä osana maaseutupolitiikan suunnittelua. Suomen Kylät korostaa tässä kylätoiminnan ja kansalaisjärjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön ja vuorovaikutuksen merkitystä.

Maaseutuvaikutusten arvioinnin tärkeys korostuu tulevaisuudessa entisestään kaikilla politiikan aloilla ja päätöksenteon eri tasoilla. Suomen Kylät painottaa, että säästöjen ja leikkausten kokonaisvaikutukset sekä välilliset vaikutukset maaseudun elinkelpoisuuteen, uudistumiskykyyn ja paikallisyhteisöjen toimintaan on arvioitava systemaattisesti. Maaseutuvaikutusten arvioinnin vakiinnuttaminen kaikilla politiikan ja päätöksenteon tasoilla on kriittisen tärkeää myös kokonaisturvallisuuden lähtökohdista. Maaseutupolitiikan erityisessä huomiossa tulee olla maaseudun lapset ja nuoret ja maaseutupolitiikan arvioinnilla on huomioitava erityisesti heihin kohdistuvat vaikutukset.

Tavoitteet ja suositukset

5.1 Tavoite: Ajantasaistetaan digitaalista ja fyysistä saavutettavuutta

Suositus 1: Varmistetaan kansalaisten ja alueellinen yhdenvertaisuus digitalisaatiotavoitteiden saavuttamiseksi

Digitaalinen saavutettavuus on yhä tärkeämpi osa alueiden kehittämistä ja palveluiden saatavuutta. Suomen Kylät painottaa maaseutuyrittäjyyden ja asumisen sujuvan arjen näkökulmasta, että viestintäverkot ovat perusinfrastruktuuria siinä missä sähköverkko tai vesihuolto. Samalla järjestömme haluaa muistuttaa ympäristövaliokuntaa siitä, että kattavat ja toimintavarmat yhteydet puuttuvat yhä osasta Suomea.

Digitalisaatioon ja kehittyvään etätyömahdollisuuksiin liittyvä potentiaali voidaan hyödyntää vahvistamalla maaseutuasumisen edellytyksiä ja parantamalla digitaalista saavutettavuutta. Tavoitteellinen panostaminen näihin tekijöihin tukee Suomen kykyä houkuttaa uusia asukkaita ja osajia myös rajojen ulkopuolelta ja vahvistaa maaseutualueiden elinvoimaa pitkällä aikavälillä.

Em. viitaten **Suomen Kylät esittää, että toimenpiteisiin tehdään seuraavat lisäykset:**

- Luodaan Suomeen kansallinen etätöstrategia. Etätöstrategia sisältää mm. verotuksellisia, infraan, etäjohtamiseen ja taitojen kehittämiseen sekä yhteisöllisiin etätötiloihin liittyviä näkökulmia

Suositus 2: Vahvistetaan kestävä liikunnan, liikenteen ja logistiikan edellytykset maaseutumaisilla alueilla

Saavutettavuus ja liikenneyhteydet ovat keskeinen osa maaseudun elinvoimaa ja arjen sujuvuutta ja kestävä liikenne ja toimiva liikennejärjestelmä kotitalouksien, yritysten ja maaseutualueiden elinvoiman keskeisiä peruspilareita. On tärkeää määritellä nykyistä tarkemmin liikenteen maaseutupoliittiset tavoitteet sekä täsmentää, mitä kestävä liikenne maaseudulla tarkoittaa huomioiden pitkät etäisyydet, tiestön kunto, rajalliset joukkoliikenneyhteydet ja yksityisautoilun välttämättömyys.

Ruotsin sosiaalista ilmatorahastoa koskeva suunnitelma tarjoaa hyödyllisiä esimerkkejä siitä, miten liikenneköyhyttä voidaan lievittää erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Ruotsi on kohdentanut merkittävän osan rahaston varoista tukemaan maaseudulla asuvia kotitalouksia, joilla on rajatut joukkoliikenneyhteydet ja korkeat liikkumiskustannukset. Suunnitelma muun muassa tarjoaa tukea sähköauton hankintaan tai leasingiin kotitalouksille, jotka kärsivät erityisen paljon liikenteen kustannuksista. Juuri maaseutualueet on tunnistettu alueiksi, joilla kärsitään liikenneköyhydestä ja tarvitaan kohdennettuja ratkaisuja.

Em. viitaten **Suomen Kylät esittää, että toimenpiteisiin tehdään seuraava lisäys:**

- täsmennetään suosituksen kohtaa ”Maaseutualueiden erityispiirteisiin ja -tarpeisiin voidaan vastata huomioimalla sosiaalisen ilmatorahaston käyttöä koskevassa suunnitelmassa erityisesti maaseutua koskevaa liikenneköyhyden ilmiötä ja sen ratkaisumahdollisuuksia” hakemalla konkreettisia toimenpiteitä Ruotsin mallista ja kohdentamalla rahaston varoja maaseutualueille.

5.2 Tavoite: Vahvistetaan talouden uudistamista tukevia rakenteita

Suositus 5: Uudistetaan maaseudun talouden rakenteita

Suomen Kylät pitää tärkeänä, että maaseudun talouden rakenteita uudistettaessa varmistetaan laaja-alainen Leader-rahoitus kaikilla maaseutualueilla osana kansallista kumppanuussuunnitelmaa vuodesta 2028 alkaen. Leader-toiminta on keskeinen väline paikallislähtöisen kehittämisen, yritystoiminnan ja yhteisöjen uudistumisen tukemisessa. Myös kestävä kehitys, ympäristönsuojelun ja luonnon monimuotoisuuden näkökulmista.

Leader-rahoituksen turvaaminen on kriittisen tärkeää: maaseudun paikallistoimijoille suunnatut yleishyödylliset investointituet ja kehittämishankkeet ovat erittäin merkittäviä tukimuotoja ympäristötoimien toteuttamiseen.

Em. viitaten **Suomen Kylät esittää, että toimenpiteisiin tehdään seuraava lisäys:**

- turvataan paikallinen päätösvalta ja alhaalta ylöspäin -kehittäminen osana EU- ja kansallista aluepolitiikkaa maaseutujen kestävän ja kokonaisvaltaisen potentiaalin hyödyntämiseksi

Suositus 9: Mahdollistetaan paikalliselle tasolle skaalautuvat kiertotalouden mallit ja hajautetut energiayhteisöt tukemaan maaseudun talouden rakenteiden uudistamista, kestävä kehitystä ja huoltovarmuutta

Suosituksen toimeenpanossa on tärkeää tunnistaa kylät ja paikallisyhteisöt keskeisinä toimijoina skaalautuvien kiertotalousmallien ja hajautettujen energiayhteisöjen kehittämisessä. Käytännössä kylissä toteutetaan jo nyt yhteiskäyttöön, energiaomavaraisuuteen ja paikallisiin ruokaketjuihin perustuvia ratkaisuja, joita voidaan kehittää osaksi hajautettuja energiayhteisöjä ja paikallisia liiketoimintaekosysteemejä.

Suosituksen vaikuttava toteutus edellyttää, että sääntelyä, rahoitusinstrumentteja ja kokeiluympäristöjä suunnataan myös pienimuotoisille ja yhteisöllisille toimijoille. Kiinteistörajat ylittävät energiayhteisöt, yhteisöllinen omistajuus sekä kyläkohtaiset kiertotalousratkaisut vaativat hallinnollisesti kevyitä ja saavutettavia malleja. Samalla paikallisyhteisöjen osaamista ja TKI-järjestelmän hyödyntämistä tulee vahvistaa, jotta kylät voivat toimia käytännön kokeilu- ja oppimisympäristöinä, joissa kiertotalous, hajautettu energiantuotanto ja varautuminen yhdistyvät. Näin suositus tukee kestävän kehityksen ohella huoltovarmuutta, paikallistaloutta ja yhteisöllistä toimijuutta maaseudulla.

5.3 Tavoite: Voimistetaan toimintaedellytyksiä, hyvinvointia, luottamusta ja tulevaisuususkoa

Suositus 12: Varmistetaan paikallista osallisuutta, oikeudenmukaisuutta ja hyväksyttävyyttä kestävyys siirtymän toteuttamisessa

Suosituksen toimeenpanossa on tärkeää tunnistaa kylät ja paikallisyhteisöt keskeisinä osallisuuden, hyväksyttävyyden ja oikeudenmukaisuuden toteuttajina kestävyys siirtymässä. Kyläyhdistykset ja muut paikallistoimijat muodostavat maaseudulla toimivan ja luottamusta herättävän osallistumisen infrastruktuurin, jonka kautta paikallistieto, arjen kokemukset ja alueelliset erityispiirteet voidaan tuoda osaksi ilmasto-, energia-, ympäristö- ja

maankäyttöpoliitiikan valmistelua ja toimeenpanoa. Kylätoiminta mahdollistaa kestävyys siirtymän ankkuroimisen paikallisiin tarpeisiin ja toimintaedellytyksiin sekä vahvistaa tunnustavaa ja menettelytapojen oikeudenmukaisuutta.

Kylät tarjoavat myös konkreettisen alustan ennakoivalle ja hyvittäväälle oikeudenmukaisuudelle. Paikallisyhteisöt tunnistavat usein varhaisessa vaiheessa maankäytön, energiainvestointien tai luonnonvarojen hyödyntämisen aiheuttamat haitat ja ristiriidat, ja ne voivat toimia ratkaisujen yhteiskehittäjinä, jos niillä on todelliset vaikutusmahdollisuudet, riittävät resurssit ja pääsy rahoitukseen ja tietoon. Kylätoiminnan kautta voidaan edistää hyötyjen paikallista jäämistä alueelle, yhteisöllistä omistajuutta sekä oikeudenmukaista hyötyjen ja haittojen jakautumista. Kestävyys siirtymän sosiaalinen hyväksyttävyyden vahvistuu, kun paikallisyhteisöt eivät jää päätösten kohteiksi, vaan toimivat aktiivisina toimijoina ja kumppaneina muutoksessa.

Suositus 13: Turvataan kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytyksiä huomioiden niiden kriittinen merkitys maaseuduilla

Suomen Kylät korostaa kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan kriittistä merkitystä maaseutualueiden ympäristötoiminnassa. Paikallisyhteisöt ovat keskeinen osa kestävyys siirtymän paikallista toimeenpanoa. Suomen Kylät korostaa tarvetta **turvata Leader-toiminnan jatkuvuus kansalaislähtöisen kehittämisen välineenä.**

Suomen Kylät tukee kaikkia tavoitteen toimenpiteitä, mutta **esittää vielä lisättäväksi seuraavan:**

- maaseudun kehittämis- ja Leader-rahoitus turvataan laaja-alaisena kaikilla maaseutualueilla tulevalla EU-rahoituskaudella 2028+

Suositus 14: Varmistetaan yleishyödyllisten välttämättömyyspalveluiden (SGEI) saatavuus ja saavutettavuus

Suomen Kylät tukee suositusta toimenpide-ehdotuksineen kokonaisuudessaan. Järjestö painottaa lisäksi kyläkauppaverkoston turvaamisen merkitystä.

Kyläkaupat ovat palvelujen, huoltovarmuuden ja yhteisöllisyyden keskuksia. Suomen Kylät esittää vakavan huolen siitä, että EU:n F-kaasuasetuksen 1.1.2030 voimaan tulevat velvoitteet edellyttävät merkittäviä kylmälaiteinvestointeja, joihin pienillä kaupoilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia ilman tukea. Ilmastotavoitteet ovat välttämättömiä, mutta siirtymän on oltava oikeudenmukainen. Ilman kyläkauppoja huoltovarmuuden näkökulmasta keskeinen maaseudun päivittäistavarakauppojen ja polttoainejakelun verkosto uhkaa romuttua.

Em. viitaten **Suomen Kylät esittää, että toimenpiteisiin tehdään seuraava lisäys:**

- luodaan erillinen investointituki pienten päivittäistavarakauppojen kylmälaiteinvestointeihin

5.4 Tavoite: Lisätään, kootaan ja hyödynnetään yhteiskunnallista maaseututietoa

Suositus 18: Vakiinnutetaan monipaikkaisuuden tilastointia ja seurantaa kansallisten ohjausvälineiden selvittämiseksi

Monipaikkaisen asumisen vahvistunut trendi on tärkeää tunnistaa osana alueiden kehitystä ja kehittämistä. Monipaikkaisuuden huomioiminen muuttaa olennaisesti väestökehityksen tilannekuvaa ja nostaa maaseudun todellista väestömäärää erityisesti niillä alueilla, joilla on runsaasti vapaa-ajan asuntoja. Mokeilla vietetään keskimäärin noin 84 vuorokautta vuodessa, mikä vastaa lähes neljäsosaa kalenterivuodesta. On myös huomionarvoista, että jo kolmasosassa Suomen kunnista vapaa-ajan asuntoja on enemmän kuin vakituisesti asuttuja asuntoja. Näin monipaikkaiset asukkaat muodostavat merkittävän osan maaseutualueiden tosiasiallista väestöä.

Tätä taustaa vasten tämä selonteon suositus on erittäin kannatettava ja tärkeä.

Monipaikkaisuus on osa miljoonien suomalaisten arkea, ja sen tilastoinnin ja seurannan kehittäminen on keskeinen askel ilmiön parempaan tunnistamiseen ja huomioimiseen aluekehittämisessä.

Suosituksista voisi laajentaa nyt mainitusta seurannasta monipuolisemmin monipaikkaisuuden hyödyntämiseen maaseutukunnissa. Asumisen kehittämisen näkökulmasta tämä tarkoittaa erityisesti monipaikkaisten potentiaalia maallemuuton näkökulmasta, mikäli vapaa-ajan asuntoja halutaan muuttaa vakituisiksi kodeiksi. Tämän lisäksi monipaikkaisuuden hyödyntäminen maaseudulla linkittyy vahvasti aiemmin mainittuihin digitaalisen infran kehittämiseen ja kansallisen etätyöstrategian laatimiseen.

Edellä mainittujen toimenpiteiden lisäksi Suomen Kylät nostaa esiin tarpeen lisätä kehittämissuosituksiin kohdan **maaseutuasumisen kehittäminen** joko omana kohtanaan tai muokkaamalla suosituksen 10 muotoon *Mahdollistetaan maaseutujen asuttavuus kehittämällä maaseutuasumista, parantamalla peruspalveluiden saatavuutta sekä varmistamalla ihmisten ja yhteisöjen kuuleminen ja osallistuminen hyvinvointialueilla ja kunnissa.*

Kansalaisten asumispreferensseissä korostuvat yhä enemmän tila, luonnonläheisyys ja joustavat elämäntavat. Maaseudun väestökehitystä ei tule nähdä väistämättömänä, vaan siihen voidaan vaikuttaa määrätietoisella politiikalla ja tarkoituksenmukaisilla investoinneilla.

Asumistoiiveisiin tulee vastata mahdollistamalla maaseudulla asuminen ja purkamalla maallemuuton esteitä.

Selonteossa mainitaan yksinasumisen lisääntyminen väestömuutoksen ilmiönä. Toisaalta omistus- ja omakotitaloasuminen on yleisempää maaseutualueilla koko maan keskiarvoon verrattuna. Tämä herättää kysymyksen, onko maaseutualueilla osattu sopeutua erilaisten elämäntilanteiden vaatimaan asumistarjontaan esimerkiksi kehittämällä vuokra-asuntomarkkinoita ja uudenlaisia asumisen muotoja.

Suomen Kylät pitää tärkeänä, että maaseutupoliittisen selonteon tilannekuvassa nostetaan riittävän selkeästi esiin maaseudun tyhjät kiinteistöt, kiinteistöjen arvon lasku sekä asuntojen vakuusarvoihin, rahoituksen saatavuuteen ja pankkien toimintalogiikkaan liittyvät haasteet. Kyse on tällä hetkellä keskeisistä maallemuuton ja maaseudun elinvoiman pullonkauloista. Kiinteistöjen alhaiset vakuusarvot ja vaikeus saada rahoitusta maaseudun kiinteistökauppoihin heikentävät asumisen ja yrittäjyyden edellytyksiä ja muodostavat merkittäviä esteitä maallemuutolle. Selonteossa esiin nostettujen asuntomarkkinoihin ja rahoitukseen kohdistuvien ulkoisten uhkien vaikutukset kohdistuvat erityisen voimakkaasti maaseutualueisiin, ja näihin haasteisiin on tarpeen löytää uusia ratkaisuja lähivuosina.

Suomen Kylät näkee tarpeen laatia maaseudun asuntopoliittinen ohjelma maaseutuasumisen kehittämiseksi laaja-alaisesti. Maaseudun asumiseen liittyvät kysymykset, kuten rahoituksen haasteet, tyhjillään oleva asuntokanta, korjausvelka sekä monipaikkaisen asumisen kasvu, edellyttävät kokonaisvaltaista ja alueiden erityispiirteet huomioivaa politiikkaa. Ohjelman tulisi tukea olemassa olevan asuntokannan hyödyntämistä ja korjaamista sekä edistää uusien ja innovatiivisten sekä monipaikkaista asumista tukevien ratkaisujen syntymistä.

Asuntopoliittiseen ohjelmaan liittyen maaseutualueilla tulee edistää kyläkaavoitusta, eli kyläalueille laadittavia oikeusvaikutteisia yleiskaavoja, jotka mahdollistavat rakentamisen joustavasti ilman asemakaavaa. Kyläkaavoitus tarjoaa tarkoituksenmukaisen välineen ohjata rakentamista hallitusti kylärakenteen sisällä, turvata maisema- ja ympäristöarvot sekä sovittaa yhteen asumisen, elinkeinojen ja muun maankäytön tarpeet.

On kuitenkin tärkeää, että kyläkaavoitus ei muodostu rakentamisen esteeksi kaava-alueiden ulkopuolella. Maaseudulla tulee säilyttää mahdollisuus rakentamiseen myös tapauskohtaisen harkinnan perusteella suunnittelutarveratkaisuilla ja poikkeamispäätöksillä. Näin voidaan turvata joustavat ratkaisut erilaisissa paikallisissa tilanteissa ja vastata maaseudun monimuotoisiin asumistarpeisiin.

Em. viitaten **Suomen Kylät esittää, että toimenpiteisiin tehdään seuraavat lisäykset:**

- Laaditaan valtakunnallinen maaseudun asuntopoliittinen ohjelma, jossa huomioidaan harvaan asuttujen alueiden erityispiirteet ja joka monipuolistaa maaseudun asumisen tarjontaa huomioimaan erilaiset elämäntilanteet, edistää kohtuuhintaisten ja ajanmukaisten vuokra-asuntojen saatavuutta sekä tukee monipuolisten asumisratkaisujen kehittämistä maaseutualueille.
- Vahvistetaan maaseudun asuntopoliitiikan rahoitus- ja ohjauskeinoja sisällyttämällä valtion budjettiin kohdennettu investointituki maaseutuasumisen kehittämiseen. Tämä voi sisältää esimerkiksi tyhjien tai vähällä käytöllä olevien kiinteistöjen korjausavustuksia, remonttilainojen valtioneuvoston takauksia sekä muita erityisrahoitusinstrumentteja maaseutualueille.
- Luodaan ja vahvistetaan kansallisen tason poliittisia ohjauskeinoja, joilla turvataan maaseudun asuntolainoituksen ja yritysrahoituksen saatavuus, mukaan lukien valtioneuvoston takaukset ja muut erityisrahoitusratkaisut, jotka vastaavat maaseutualueiden erityispiirteisiin.
- Edistetään tyhjiillä olevien kiinteistöjen markkinoille saamista osana maaseudun asuntopoliittikkaa ja elinvoimatyötä, mukaan lukien ohjauskeinot, jotka kannustavat kiinteistöjen myyntiin, vuokraukseen tai uusiokäyttöön asumista ja yritystoimintaa varten.
- Kehitetään perintökaarilainsäädäntöä siten, että se mahdollistaa perintönä siirtyvien kiinteistöjen hallinnan ja luovutuksen sujuvasti ilman, että yksittäinen perillinen voi estää kiinteistön käytön tai myynnin. Selvitetään myös mahdollisuus määräaikaan, jonka puitteissa perintönä saatu kiinteistö on pidettävä kunnossa ja aktiivisessa käytössä tai asetettava myyntiin tai vuokralle.
- Edistetään kyläkaavoitusta maaseutualueilla ja varmistetaan samalla mahdollisuus joustavaan rakentamiseen myös kaava-alueiden ulkopuolella suunnittelutarveratkaisujen ja poikkeamispäätösten kautta.

Kunnioitavasti
Suomen Kylät ry

Suvi Louhelainen
toiminnanjohtaja

Johanna Niilivuo
kehittämispäällikkö